

ЕҖ СЫХЛАВӘН ЫЙТАВӘСЕМПЕ

ЕҖСЛЕКЕН ҖЫН СЫВЛАХӘШӘН

ЕҖ сыхлаване тивәстерессе паянхи куншан пысак пәлтәрәшлә йытусеңчен пәри пулса тарать. Ана системалла татса пани кирлә, патшаләх влас органәсен, ыраңти самоуправлени органәсен, еҖ паракансен пәрлешәвәсен, профессии союзәсен тата еҖслекенсен ку еңепе пәрле тача сыханса еҖслесе пыни кирлә. Юлашки җулсенче сине танипе районта еҖ сыхлаვენ управленийән муниципаллә системине туса хунә. Вәл вара законодательство требова- нийәсене пурнаҗа кәртме, тәрлә органсен еҖне-хәлне сыхантарма, управленин пур шайәңчи организацисене, еҖслекенсене практикалла пу- лашу пама май парать.

Тәлләвлә комплекслә еҖе патшаләх надзорәпе тәрәсләвен органәсемпе, кун- па пәрлех еҖ сыхлаვენ коор- динаци канашән планәпе киләшүллән туса пыратпәр. Ирән тапхәрта 62 предприя- тие организацире тәрәсләв- сем ирттернә. Вәл шутран пәрлехи тәрәсләвсем 28. Организацисене еҖ сыхлаვენ законодательствине мәнле пурнаҗлани пирки 216 заклю- ченипе предписани тата акт сьраса панә. Координаци канашән ларәвәсенче тәрләрән 14 йыту сүтсе явнә. Вәсем тәләшпе тивәслә йышанусем тунә. Чәваш Республикнчи организацисем хушшинче еҖ сыхлаვენ еңепе ирттерекен смотр-конкурса «Сундырь-Хлеб» чикәллә явапәлхлә об- щество хушанчә, 3-мәш ыра- н сәнесе илме пуларчә. Чә- ваш Республикнчи Сывләх сых- лаვენ социаллә аталану ми- нистертвин мероприяисен планәпе киләшүллән еҖ сых- лаვენ вәртәссепе тата ку еңепе пәлү шайне тәрәсләс- сепе страхлансен категори- ке рәкән ертүсәсемпе 80 сьнпа тата хушләх расчәчә шүчәпе 39 сьнпа занятисем ирттернә.

ЕҖ сыхлаვენ тата еҖ хушанә- вәсем еңепе вәйсене пәрлеш- термелли тепәр мөл вәл соци- аллә партнерләх системи пул- са тарать. 2007 җулта районта социаллә тата еҖ хушанәвә- сене йәркелесе пырассипе территории комиссийә еҖленә. Виҗә еңлә комисси хайән еҖсә- хәләнче ытларах 2006–2008 җулсенчи социаллә партне- рләх пирки калакан киләшәвән пункчәсене пурнаҗлассипе сыханнә мероприяисене туса ирттерессе сине ытларах тимләх уйәрнә. Чәваш Рес- публикин «Социаллә партне- рләх пирки» Саккунәпе киләшүллән пур йышши хар- пәрләх формиллә предприя- тие семпе организацисене те коллективлә киләшүсем тавәс- си тата вәсене регистрацисе- си пирки сине тәнә. Пәтәмпе 124 коллективлә киләшү йы- шаннә, вәсенчен 31 киләшәвә регистрациленә. Җавна па- ләртса хәвармалла: ку еңепе халхы вәхәтра пәчәк пред- принимательство субъекчәсен активләхә пәчәкрәх. Вәртәту вара сывләх сыхлаვენ систе- мисенче вара ку еҖе япәх мар йәркеленине паләртса хәвар- малла.

Предприятире еҖ сыхлаვენә хәрушәрләх техникни требо- ванийәсене мәнле пәхәнине предприятире пулса ирткәк инкәсен, еҖре суранланисен шайә кәртәтса парать. Анализ вара җавна кәртәтә: райони предприяисемпе организаци- сенче производствара су- ранланасин шайә пәчәкәх мар, җитменнине кун пек тәсләхсен шүчә үссе пырать. Еңчен те 2006 җулта производ- ствара йывәрах мар суранлан- нисем 4 тәсләх пулнә пулсан, иртнә сүл сәв тапхәрта – 7 тәсләх. 2006 җулта 1 сын йы- вәр суранланнә пулсан, иртнә сүл – 2 сын. Җын вилнә тәсләхсем иртнә сүл кәна пул- марәс. 2006 җулта кун пек тәсләх 1 пулнәчә. Производ- ствара суранланнә тәсләхсем

«Моргаушская» чәх-чәп фаб- рикинче, «Свобода», «Орини- но», «Дружба» хушләхсенче, Муркашри кирпәч заводәнче, райони теп больницыра, Нис- касси шкуләнче, «Восток» ху- сәләхәра пулчәс.

Инкәсен теп сәлтәвәсем мәнре-ха? Чи малтанах кунта еҖслекенсем хайсем тимсәр пулнине, хәрушәрләх техни- ки чи ансат требованийәсе- не пурнаҗламаннине, персо- нала сүлте еҖленә чухне хай- сене мәнле тытмаллине вәртәтменнине, сьнсене сыв- ләхшән хәрушләх кәларса та- ратакан еҖсене явәстарнә чух- не кирлә инструктаж ирттер- меннине, хайсем туса хатәр- нәле приспособленисемпе тата оборудованисемпе уса курнине, еҖре үсәр пулнине, должнори сьнсене кирлә пек тәрәсләсә тәманнине т. ыт. те асәнмалла.

Җаксем тата ытти сәлтәвәсем пурнаҗлакан еҖсен пахаләх- пе, оборудованисене, техни- кәпа механизмсене упраса хәварассипе, чи малтанах вара еҖслекенсен сывләхәпе тата пурнаҗәпе тәррәмәнех сыханнә. Уншан вара ертүсә- семпе специалистсем чи мал- тан ответлә пулса тәраҗәсә. Ытларах чухне вара еҖре су- ранланаси еҖслекенсен айәп- әпәх пулать. ЕҖ сыхлаვენә хәрушәрләх техникни чи ан- сат требованийәсене те шуга илмәсә.

ЕҖ кодексән 213 статийе киләшүллән еҖслекен кашни сьн, кунсәр пусле еҖе кәнә чух- та, медосмотр тама тивәс. Ирән сүл 3301 сын медос- мотр витәр тухнә. Ку вәл па- ләртнин 96,7 процентчә пу- лать. Кәсәлхи сүл вәлли те кашни предприяти тәләшпәх медосмотр тамалли графика сирәпләтнә. Ана сирәп пәхә- нас пулать, еҖслекен кашни сьнна медосмотр тама май- сем туса памалла. Уншан чи малтанах еҖ паракансем от- ветлә пулса тәраҗәсә.

Шел пулин те, пәчәк пред- прияисен ертүсисем сәк пәлтәрәшлә йыту сине ытлаш- ши пысак тимләх уйәрмәсә. Ытларах ертүсәсене еҖ усло- вийәсем тәләшпе еҖ ыраңә- сене аттестацилессе тата еҖ сыхлаვენ еҖне сертификаци- лессине йәркелессе те канәс- сәрлантармасть. Унән кәтар- тәвәсем вара еҖслекенсене сәмәлләтнә пенсипе тивәстер- ме те май парәсәсә. Ку еңепе туса ирттермелли еҖсен кәлә- пәшә пысак. Малашне те еҖслекенсене производствара суранланасинчен тата про- фессии чирәссепе чирлессин- чен обязательнайә социаллә страхованипе, санитарипе йәла условийәсемпе, харпәр хайне хуҗәлемелли тата сип- левпе профилактика хатәрә- семпе тивәстерессе еңепе сине тәраса еҖлемелле.

Пур еҖсене те системәна пәхәнса тата комплекслә туса пыма районта еҖслекенсен еҖ условийәсене лайәхләтмәли- н, еҖпе сывләх сыхлаვენ 2008–2010 җулсенчи муниципаллә тәлләвлә программине туса хунә. Унән тәлләвә – еҖлеме пултаракан сьнсене хушшинче вилессин шайне 5,5 процентран кая мар, произ- водствара суранланасине 10 процент, профессии чирәсепе пусласа чирлессине 20 процент чакарасси, санитарие гигиена требованийәсене тивәстерекен еҖ ыраңәсен шугне 10 процент, еҖ условийә- сене еңепе еҖ ыраңәсене ат- тестациленә предприяисен шугне 4 хуҗәстерессе. Ку про- граммәна март уйәхәнче еҖ сыхлаვენ координаци канашән анлә ларәвәнче сүтсе явса йышанма пәхнә.

А. КУЗЬМИН,
ЧР Сывләх сыхлаვენә
социаллә аталану
министертвин райони
социаллә хуҗләх пәйән
пусләхән сүмә.

Ырә еҖсен сүлтәләкә

Ырә еҖ сүлтәләкә

(Вәсә. Пусл. 1-мәш стр.).

ЧР Министрсен Кабинечән Председателән сүмә, куль- тура, национальносҗсен еҖсәсен, информаци полити- ки тата архив еҖсен министр Наталья Володина «За доб- ро. Ру» сәнә Интернет-сайт тәлләвәсемпе паллаштарчә. Ана нушаллә сьнсене пул- ашас тата вәсене пуләшма пултаракан сьнсене ку еҖе активләрах хушантарас тәләшпе йәркеленә.

Чәваш сәрәңче ыра чунлә сьнсене яланах пулнә. Вәсенчен культура, вәртәту, медицина аталанәвәшән ну- май тәрашнә меценатсене Ефремовсемпе Таланцевсе- не тав туса аса илмелле. Паян та вәсен пархатарлә еҖсәсене малалла тәсакаң- сен йышә пысак. Ача сурчә- сене, интернатсене, инва- лидсене, ветерансене, вагги- сен сурчәсене, нумай ачаллә сәмьәсене предприяисемпе организацисем, уйрам сьн- сене тәлләвлә пуләшәсә. Республикәри библиотека коллекторән коллективә сүл- сене библиотекәсен фонд- не пуяллатма 200 пин тенкә ытла куҗарать. Җак ыра еҖшән ана Президент Тав сьравәпе паләртнә. Меце-

натсене сцена сине кәларса чысланә май вәсем пирки ашә сәмах чылай каларәс. Вәсем те уява пушә алапа килмен. «Чәваш Ен» фонд президентчә Лев Смирнов кә- сәл ыр кәмәлләх шүчәпе 10 миллион тенкә такаклани пирки пәлтәрчә. Унсәр пусле Җветтуй Николай часавайне тума 7 миллион тенкә ку- сарнә. «Нарспи» рок-опера на лартма 1 миллион тенкә уй- әрнә. «Мегафон» компани «Фронти юлташ патне шән- кәравлатә» акцие активлә хушантәрә. «Честр» строи- тельство компаниә кәсәл ыра кәмәлләх фондне хыва- кан укса виҗине икә хуҗәсте- рессе сьнчен пәлтәрчә. Ин- тернет-центр Шупашкарти 59-мәш школа инвалид ача- сене килтех вәртәтме пул- ашас тәлләвпе интернет-пу- ләшма сүлтәләкә тәлләвсәр тивәстерме шантарать.

«Малютка» ача сурчән ди- ректорә Маргарита Задвор- нова «Акконт» АУО коллек- тивне тав туса сәмах каларә. Ача суртне уснәранпах, вуна сүл еңтә, җак предприяи тәрлә сәлтәва пула ашшә- амәшән хуҗләхәсәр юлнә пәпкәсене тимлән пуләшса тәрачә.

Ырә еҖсен сүлтәләкәнен тәван района, тәван яла тә- тәшрах кайса сүреме, вәсен ыйтәвәсене татса парас еҖре, тавраләхә сыхлас, тир- пей-илем кәртес мероприяи- сене тәррәмәнех хушанма чәнесе калакансем те, ку тәләшпе хайсен опычәпе паллаштаракансем те пулчәс. Ырә кәмәлләх вәл акци мар, яланхи пурнаҗ йәрки пулмалла. Тәвансен, ют сьнсене те ыра сәмах ка- лани те тепәр чухне сипләх ыраңнәх пулә.

Ыран – суйлав

Суйлава пурин те хушанмалла

Ыран – РФ Президентчән суйлава хушан- нәсси – граждәнсен Конституцие пәхнә правы, савәнпа пәрлех граждәнла тивәсә те. Суйлава сыханнә ытти йытусем сьнчен каласа пама ыйт- рам та әлә Муркаш терри- тори суйлав комиссийән председателәнчен А.В. АНДРЕЕВРАН.

– Африкан Вениамино- вич, суйлав кунәңче миҗе суйлав комиссийә еҗлет районта?

– Район администрацийән пусләхән йышанәвәпе рай- онта 51 суйлав комиссине йәркеленә. Вәсенче татса пама право пур саслә 326 член еҗлет. Суйлав комис- сийәсем пурте хайсен еҖне саккунпа киләшүллән туса ирттерме хатәр. Вәсенче суй- лав бюллетенәсем кирлә чухлә пур.

Җакна паләртмалла, пәтәмпе районәпе 26494 суй- лавсә. Вәсенчен суйлава пәррәмәш хуҗәшанкансем – 180-ән. Суйлава чи пәррәмәш хуҗәшанкан сәмрәк граждәнсене пурте те асәнмаләх парнесем парәсәсә. Суйлава пур сәрте те уяв пек ирттерме па- ләртнә. Суту-илү предприя- тийәсем еҗләс. Җавән пәкәх художество пултаруләх кол- лективәсем хайсен концерт программипе суйлава хушан- кансен кәмәлне сәкләс.

– Еңчен те суйлавсәсем хайсем пропискәра тара- кан ыраңта пулмасан, вәсен мәнле йәркәпе сасә-

ламалла?

– Маларахак җак кун хай- сен суйлав участокне кайса сасәлайманни сьнчен пәлнә граждәнсене хайсем җак кун пулакан ыраңта суйлава хушанма ирәк паракан ыраңтә талонсем панә: пәтәмпе 2400 штук. Еңчен те чирленипе, инвалиднос пир- ки е урәх сәлтәва пула хай- сен суйлав участокне пырай- мәсәсә пулсан, кун пек граж- дансен мартән 2-мәшәненчә сәкән сьнчен 16 сехетрән кая юлмасәр суйлав участокне шәнкәравласа е заявлени сьрса суйлав участокне пы- масәрах сасәламашкан май туса пама ыйтмалла.

Асилтеретәп, суйлава пас- портпа пымалла. Вәл сук пулсан, вәхәтләх удостовере- ни илмелле. Суйлав учас- токәсем суйлавсәсене ыран 8 сехетрән пусласа 20 сехет- чен кәтәсәсә.

– Пирән каласу вәсләне пырать, мән хушса каланә пуләттәр?

– Ыран эпир хамәр пуслә- ләхә суйлатпәр. Пирән сәршыв пусләхә Прези- дентран нумай килет. Җавән- па та пурин те суйлава хуш- анса, тивәслә кандидат- шән хамәр сасса парар. Суй- лав комиссийәсен тивәсә – суйлава суйлав законода- тельствин требованийәсене сирәп пәхәнса ирттерессе, райони кашни суйлавсә хайән правипе туллин уса куртәрчә.

– Тавах, Африкан Вениа- минович, каласушән.
Л. ТУКТИНА каласнә.

Патшаләх пулшәвә

Субсиди илмәсәр ан юләр

(Вәсә. пусл. 1-мәш стр.).

– Нина Пантелеевна, субсиди илме мәнле документсем кирлә пулсәсә?

– Субсиди илме субсиди пама ыйтса сьрнә заявлени тәратмалла. Унпа пәрле сәк документсем кирлә пулсәсә:

– субсиди илме ыйтса сьрнә сьнпа вәл яланах пурәнәкән ыраңта пәрле пурәнәкән хайсем заявлени сьрака- нан сәмье членә пулнине сирәплетекен документсен копийәсем (еңчен те копи- не нотариус сирәплетмен пулсан, оригиналне те кәртәтмалла). Еңчен те зая- влени сьраканпа пәрле пурәнәкән хайсем пәр сәмье иккенни пирки пәр шухәшлә мар пулсан, уполномоченнайә орган асәннә сәмье членәсем тесе суд- па сәк сәмье членә тесе сирәплетни- сене шугтәлә;

– заявлени сьраканән сәк хай пәрма- ях пурәнәкән ыраңти пүләм хуҗи пул- нине тата унпа уса курма право пурине сирәплетекен документсен копийә- сем (копине нотариус сирәплетмен пул- сан, оригиналне те кәртәтмалла);

– заявлени сьраканпа вәл пәрмай пурәнәкән ыраңта пәрле регистраци- леннисем сьнчен сведени пур докумен- тсем. Еңчен те заявлени сьракан суб- сиди пама ыйтса сьрнә заявленире хайәнен пәрле пурәнәкәнсене пурне те сәмье членә тесе кәртмен пулсан, вәл сәв заявленире асәнман граждәнсен чәннипәх те сәк пүләмере пурәнма право пурине сирәплетекен документсе- не кәртәтма тивәс.

– заявлени сьраканпа унән сәмье членәсен субсиди шугтәлса панә чух кирлә тупәшне кәтаракан документ- сем. Уйрам предприяителәсен хай- сем илкен тупәш мән чухлә пулнине сирәплетме РФ налук законодатель- ствипе вәсем суйласа илнә налук ху- малли система пәхнә документсене (на- лук органәнчен панә документ сирәп- летсе парать) тәратмалла;

– заявлени парас умәнхи юлашки уй- әхшән пурәнмалли пүләмпе комму- наллә пулшәсәсемшән тәленине сирәп-

летекен тата пурәнмалли сурт-йәрпе коммуналлә пулшәсәсемшән парәм пурине (суккине) сирәплетекен докумен- тсем. Еңчен те заявлени сьракан суб- сиди илме ыйтса сьрнә заявленире хай пәрмаях пурәнәкән ыраңта хайәнен пәрле регистрациленнә граждәнсене пурне те сәмье членә тесе кәртмен пул- сан, вәл заявленире кәртәтмен сәмье членәсем пурәнмалли пүләме тытса тәнашән тата юсанашән, сәвән пәкәх коммуналлә пулшәсәсемшән мән чухлә тәленине кәтаракан документсем тә- ратма тивәс;

– заявлени сьраканпа унән сәмье членәсен пурәнмалли пүләмпе комму- наллә пулшәсәсемшән тәленә чух сәмәлләхәсемпе, социаллә пулшәу ме- ләсәсемпе, компенсацие уса курма пра- во паракан документсен копийәсем (ең- чен те копине нотариус сирәплетмен пулсан, оригиналне кәртәтмалла);

– заявлени сьраканпа унән сәмье членәсем Раҗсәй Федерацийән е Раҗсәй Федерацийәле сәршывсем хуш- шинчи киләшәвә (унпа киләшүллән пу- рәнмалли пүләмпе коммуналлә пул- шәсәсемшән субсиди парассине пәхса хәварнә пулсан) тунә сәршыв граждән- нинә пулнине сирәплетекен документ- сен копийәсем (еңчен те кописене но- тариус сирәплетмен пулсан, оригинал- не кәртәтмалла);

– еңчен те найм киләшәвәпе уйрам сьннан сурт-йәр фондәнчи пүләмсен- че пурәнәкәнсен, сурт-йәрпе сурт-йәр- строителство кооперативчән членәсен, пурәнмалли пүләмсен хуҗисен призыв- па РФ Хәс-пәшаллә Вайәсенче, урәх сәрсенче, сәр формированийәсенче , е РФ законодательствипе киләшүллән йәркеленә органсенче сәр службинче тәраҗәсә пулсан, е ирәкрен хәтарнә пулсан, е хьпарсәр сүхалнә пулсан, е вилнә, е вилнә тесе каланә пулсан, е суд йышанәвәпе ирәксәрәх сиплеме янә пулсан, сәк граждәнсен сәмье членә- сене халь сәсә асәннә документ- семсәр пусле сүләрәх асәннә граждән-

сем тухса кайнин сәлтәвәне тата тухса кайичән вәсемпе пәрле пурәннине сирә- плетекен документсене тәратмалла.

– Сәмьен пәрлехи тупәшне мәнле шугтәсәсә?

– Сәмьен е пәччен пурәнәкән пәрлехи тупәшне субсиди пулса ыйтса заявлени сьрнә уйәх умәнхи 6 уйәхри тупәша шугтәсәсә.

Пәрлехи тупәша шугтәнә чухне суб- сиди илме заявлени сьраканән е унән сәмье членәсен мәшәрәсен, ашшә-амә- шәсен е сүл ситмен ачасене усрава ил- нисен, сүл ситмен ачисен, сәв шугтән усрав ачасен тупәшәсәсене шугтәсәсә. Вәсем пәрле е уйрам пурәннине пәхма- сәр.

– Каләпәр, мәшәрәсенчен пәри те пулин еҗлемест пулсан, вәсем субсиди илеймәсә-и?

– Харпәр хай суртлеме пурәнәкәнсен ку лару-тәруран тухмалли сүл пур. Кун пек чухне килти хушма хушләхәра сәт- тәпәрч туса сутнә тупәша шугта илетпәр. Җакна сирәплетекен справка кирлә пулать. Ана ял тәраҳәнче парәсәсә.

– Субсиди мән вәхәтләх парәсәсә?

– Паләртмалла, субсиди 6 уйәхләх парәсәсә. Ана сәмьене пәре кәна за- явлени сьракан ячәле парәсәсә.

– Документсене субсиди илме аҗта тәратмалла тата хәсан тәлене пусләсә ана?

– Субсиди илме документсене район- ти социаллә хуҗләх пәйне тәратмалла. Еңчен те субсиди илме документсе- не уйәхән 1–15-мәшәсенче тәратнә пулсан, субсиди сәв уйәхән 1-мәш числинчен пусласа шугтәлса парәсәсә. Еңчен те документсене уйәхән 16-мәш числи хьсәсән тәратсан, субсиди ситес уйәхән 1-мәш числинчен пусласа тәлләсәсә.

– Тавах, Нина Пантелеевна, каласу- шән.

Л. ПАВЛОВА
каласнә.